

К

Я

dystopie

Sděláno v SSSR

У

С

А

SAMI TISSARI

přeložila Martina Šimová

K

Я

Y

S

A

© Sami Tissari ja Kustannusosakeyhtiö Aula & Co, 2022

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Martina Šimová, 2025

Cover © Four Eyes Design, 2025

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2025

ISBN 978-80-277-5641-4 (pdf)

SAMI TISSARI

K

Я

Y

S

A

přeložila

Martina Šimová

FOBOS

Chci, abys věděla jedno. Byl jsem nechutně dobrý člověk. Poznal jsem hotový regiment metálů ověnčených tlučhubů, kteří zvukovou stopu mého života ozdobili vrstvou pitoreskních sprostých výrazů. Nejnadanější z nich byla bezpochyby moje babička Marfa. S výchovou to nesouviselo. Zrovna ji by sotva popudilo, kdyby mi z pusy čas od času vylétlo nějaké to šťavnaté slůvko. Marfa byla popudlivá od přírody.

S babičkou si příliš nezačala ani její dcera, moje matka Julija. Obě ženy společně vyprázdnily pomyslnou truhlici sprostých obhroublostí natolik důkladně, že na mě nic nezůstalo. Vyrostlo ze mě poslušné dítě, které v životě nevypustilo sprosté slovo z úst. Matka byla na moje někdejší neprůbojné chování dokonce i trochu hrdá.

Moje matka Julija utonula 23. února roku 2019 ve Zbarského kapsli. Nebyla jediná. Téhož dne potkal stejný osud snad miliony dalších ubožáků uzavřených v podobných kapslích. O život přišel zároveň bezpočet lidí cestujících auty, na motorkách, v letadlech, vlacích, helikoptérách, ponorkách, vesmírných lodích a všech možných dalších automaticky řízených prostředcích.

O počtu obětí z třiadvacátého února neexistuje přesný záznam. V propadlišti dějin totiž v tutéž chvíli skončily i statistiky obyvatelstva, s nimiž by se dal úbytek populace srovnat. Ne že by počítání nebožtíků lidi nějak zvlášť zajímalo. Po tom dni život natolik zdrsnel, že člověku při vši snaze zůstat naživu na nějaké vedení záznamů nezbyvalo moc času.

Ti, kteří přežili, nazývali ten den *gibel*, zkáza.

*

Třetí výročí *gibelu* travíme spolu, jen ty a já. Za poslední půlrok jsem neviděl ani živáčka. Poté co jsem minulý podzim utekl z domova, narazil jsem náhodou na tuhle malou opuštěnou letní chatku a už jsem se neodvážil odejít. Vím určitě, že její majitel, který by si ji nárokoval zpátky, se nikdy neobjeví. Přestal totiž existovat v tentýž okamžik, kdy udeřil *gibel* a všechny stroje se vypnuly.

Je mi čtyřicet jedna let. Právě jsem spočítal, že jsem za život poznal stovky lidí, skutečných i syntetických. Jak jsem říkal, vždycky jsem byl slušný člověk. Dbal jsem na to, abych byl co možná nejméně vidět. Nikdy jsem o nikom nepronesl křivé slovo a nemyslím si, že by někdo z mých známých, kdyby byli ještě naživu, mohl říct něco špatného o mně.

Většina lidí, které jsem znal, zemřela na následky *gibelu*. Pokud vím, všichni z tohoto světa odešli. Znáám už jenom přízraky.

Dějiny lidstva znají hromadu šarmantních sráčů, výřečných tyranů a masových vrahů, jejichž způsobům nelze nic vytknout. Přiznávám se ti tady a teď: já, Pavel Anatolevič Dybenko, jsem zodpovědný za to, že se po všech mých známých slehla zem. Stejně tak zodpovídám za osud bezpočtu dalších lidí, kteří během *gibelu* a po něm zakusili krušný konec.

V životě jsem však nevypustil zlé slovo z úst.

Všechno jsem způsobil tím, že jsem odrecitoval báseň. Zněla takhle:

*Na horách voní bohové
křídla měsíce jsou otvorem v něm
na hrotu meče jabloň*

*řeka prostá údolí
jsi oko, dveře a kámen
žlutý ocas slona
jíl zapomene na ostatní*

Báseň nedává pražádný smysl. Těžko bys v ní hledala významy zajímavé pro lidi. Je to říkanka přeložená ze sanskrtu, která ve skutečnosti ani není určená lidským uším, nýbrž strojům. Po převedení na dvojkovou soustavu obsahuje kód, který je v konečném důsledku důvodem toho, proč jsme tu jen my dva, ty a já, bez jídla a bez naděje, tak jako valná většina lidstva.

Třetí výročí *gibelu* oslavím poměrně skromně. Hlavním chodem je plotice, kterou jsem vylovil zpod ledu na nedalekém rybníku. K tomu hrníček vody z téhož rybníka. Jídla bylo během letošní zimy zoufale málo, takže předpokládám, že brzy sám rozšířím řady přízraků.

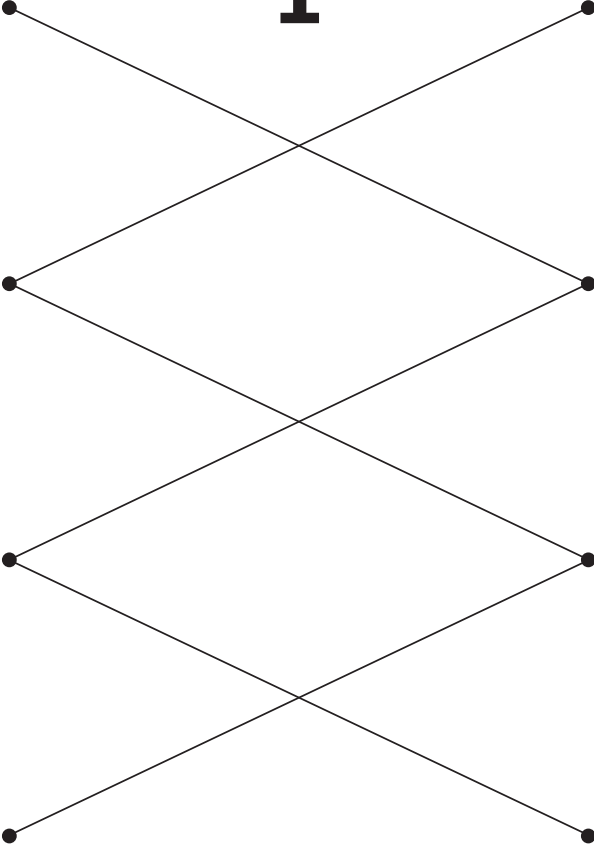
Húúhúú?

Je možné, že někdo ještě někdy zabloudí i sem, do mého odlehlého obydlí. Najde tu moje ostatky a taky tebe. Vím jistě, že tvoje baterie tou dobou stále poběží. A kdoví, třeba bude mít nálezce dost rozumu, trpělivosti a štěstí, aby z tebe vydoloval všechno to, co jsi kdy zaznamenala do svých elektronických útrob. Vážně bych moc rád slyšel, jaký příběh z toho dotyčný nakonec sestaví.

Jsem poslední a jediný člověk, který ví, jak k tomu všemu došlo. A teď ti to povím.

Dobře poslouvej, moje malá ohyzdná přítelkyně: o naší budoucnosti není pochyb. Jen naše minulost je zcela nejistá.

I

Můj strýc, matčin bratr, Viktor Šiškin vypustil duši na dvoře našeho paneláku na podzim roku 1988. Viděl jsem to na vlastní oči. Bylo mi osm let. Až do té doby jsem neznal nikoho, kdo by umřel, nebyl jsem dokonce ani na žádném pohřbu.

V mém rodném Buratinu tehdy nestál ani hřbitov. Od založení města uplynula natolik krátká doba, že v něm ještě nikdo nestihl natáhnout bačkory.

Popravdě řečeno mě ani nenapadlo, že lidé můžou jen tak zničehonic přestat existovat.

Strýčkova smrt a absence hřbitova způsobily v Buratinu byrokratickou krizi. Úřady si lámaly hlavu s tím, kam ho zakopat. Další potíž byla, že podle oficiálních papírů strýček Vitja v době úmrtí pobýval v místě svého pracoviště, ve vesnici Novikovo ve Vologdské oblasti, zhruba šest set kilometrů východně od Buratina. Obsluhoval lanový přívoz přes řeku Mologu. Společně s babičkou Marfou žil v jedné místnosti takzvané *komunálky*, k níž patřila sdílená kuchyň a kadibudka. Ta měla ve dveřích vyřezaný průzor s výhledem na řeku.

Začátkem září roku 1988 z přívozu obsluhovaného strýčkem Vitjou zničehonic zmizel kabel, na němž lodní motor táhl plavidlo přes řeku. Provoz přívozu v Novikovu byl pozastaven do doby, než se na místo doručí kabel nový. Od Vitji se nicméně čekalo, že do práce přijde jako obvykle a přívoz bude hlídat, aby někdo nestopil i ten.

Na podzim onoho roku se v Koreji konaly olympijské hry. Strýček byl vášnivý sportovní fanoušek, ale s babičkou Marfou nevlastnili televizi, na které by se závody daly sledovat.

Sousedi sice jednu měli, jenže sousedova snacha naneštěstí někdy mezi loňským Prvním májem a Dnem vítězství Vitju přede všemi nazvala alkoholikem. To strýčkovi bránilo v tom, aby olympiádu sledoval na sousedovic bedně, přestože ho pozvali.

V době, kdy z přívozu zmizel vlečný kabel, strýčkova motorka značky Dněpr šťastným řízením osudu parkovala na západním břehu Mology, nikoliv na tom východním, kde stála jejich *kounálka*. Ještě větší klika byla, že strýček měl v sajdkáře zrovna uložených několik sklenic nakládaných okurek, zelí, zelených rajčat a mrkví a taky dvacetilitrový kanystr samohonky, kterou vyrobil na obecním destilačním zařízení.

Aby Vitja ukázal, že je citlivá lidská bytost a na sousedčiných zlých slovech není ani zrnko pravdy, po zmizení kabelu okamžitě nechal práci prací, nastartoval motorku a štěrkovitými hrbolatými koryty, kterým se tehdy říkalo silnice, uháněl za námi do šest set kilometrů vzdáleného Buratina.

O tři týdny později, poté co Vitja skončil v Buratinu, podle informací úřadů stále ještě seděl v řídicí kabině přívozu uvízlého na východním břehu Mology a čekal na nový kabel. Proto strýčkovi nechtěli za žádnou cenu přiklepnout povolení k pohřbu. Člověka, který dostává plat za dobře vykonanou práci na jednom místě, přece není možné pochovat jako nebožtíka někde jinde. Podobné rozpory v úředních registrech by mohly zapříčinit nepředstavitelné komplikace.

Takhle nám to úředníci vysvětlili.

Strýček Vitja dorazil do Buratina po neoficiální cestě. Okolí města pokrývaly písčiny porostlé borovicovými lesy, typické pro břehy Finského zálivu. Krajina byla natolik suchá a rovinatá, že dněpr s pohonem kola postranního vozíku jí projel bez námahy.

V lesní půdě mezi pobřežní Vyborsko-leningradskou silnicí a Buratinem vznikla v průběhu let vyjetá brázda, po níž bylo obezřetnou jízdou možné doputovat do města a zase zpátky. Vybočovat z brázdy se nevyplácelo, dokonce ani proto, aby si člověk odskočil na borůvky, protože les kolem Buratina byl plný pozemních min.

Jako varování před podminovaným územím se za městem nacházely obří cedule a žlutočerné pruhy natřené na kmenech borovic. Já a další místní caparti jsme si dávali pozor, abychom se od minového pole drželi dál. Výbuchy, které se z lesa sem tam ozvaly, nám dávaly jasně na srozuměnou, že varovné cedule tam na rozdíl od jiných jim podobných nevisí jen tak pro nic za nic.

Když strýček Vitja zaparkoval před naším panelákem, olympijské hry běžely už druhý týden. Cestou z Čerepovce do Tichvina vedoucí přes nekonečné bažiny se dalo jet nanejvýš vycházkovým tempem. Strýček se navíc musel vyhýbat kontrolním stanovištím milice střežící křižovatky, protože papírově právě teď seděl za kormidlem moložského přívozu a neměl žádný pádný důvod k tomu nacházet se jinde.

Někde mezi Tichvinem a Starou Ladogou vytrousil strýčkův dněpr kvůli nekonečnému drncání všechny šrouby z karburátoru. Jízda se natolik vlekla, že strýčkovi nezbylo než zastavit v náhodném kolchozu a zeptat se, jestli nemá šrouby, kterými by nahradil ty poztrácené cestou. Operace si vyžádala tři dny nasávání v kolchozní kovárně, než se z nějaké bedny se šrotem konečně podařilo vystrchat padnoucí díly.

Po příjezdu do Buratina byl strýček unavený a napůl opilý. Zavařovací sklenice, které přivezl jako dárek, se cestou rozbily. Nakládaná zelenina ležela na dně postranního vozíku

ve změti střepů a bláta, rozšmelcovaná na maděru. Naproti tomu kanystry samohonky zůstaly netknuté, ba dokonce v nich i něco zbylo.

Já a můj otec Anatolij Dybenko jsme právě na plácku u našeho paneláku hráli kopanou. O strýčkově návštěvě jsme předem nic nevěděli, ale otec se stejně nezarazil. Vřele švagra přivítal.

„A hele, Vitja! Co tě k nám zaválo?“ zeptal se.

„Nazdar, chlape,“ pozdravil strýček a vjel mi rukou do vlasů, které mi poté, co mi je na jaro oholili na ježka, znovu narostly do nepoddajného vrabčího hnízda.

„Přijel jsem se koukat na olympiádu.“

Strýček Vitja se i s kanystry usadil v našem obývacím pokoji. Otec zapnul barevnou televizi a Vitja opatrně přelil samohonku do skleněné lahve. Kořalka byla kalná jako okurkový lák a silně páchla po čemsi neznámém. Otec se strýčkem do lahve přidali vodu, zatřásli s ní, rozlili ji do skleniček, popřáli jeden druhému hodně zdraví a napili se. Zašklebili se u toho, žvýkali sušenou rybu a vychvalovali ríz a zemitou chuť kořalky.

V tu chvíli jim moje matka Julija důrazně oznámila, že chlastání se v téhle domácnosti netrpí.

Ožraly neměla v lásce.

Strýček Vitja ostře popřel sestřino podezření, že mají s mým tatínkem Anatolijem v úmyslu nasávat. Společně se zapřísáhli, že sklenku do sebe obrátí jedině tehdy, pokud Sovětský svaz získá zlatou medaili. Něco takového jim přece žádný vlastenec nemůže upřít, no ne? Nebo když zlato vyhraje nějaká jiná socialistická země. Napijí se ve jménu mezinárodní solidarity. Anebo když zvítězí levičáci. Třeba Rakousko.

Nejsou přece žádní šovinisti!

*

Otec se strýčkem sledovali řecko-římský zápas. Potom šerm. Gymnastiku. Jezdectví. Fotbal. Vzpírání. Střelbu na pohyblivý terč. Pozemní hokej. Lukostřelbu. Cyklistiku. Moderní trojboj. Socialistický i levicový svět si vedl báječně. Otec a strýček si v obýváku přitukávali trychtýři a sklenicemi a hlubokými hlasy halekali sovětskou hymnu, případně Internacionálu. Já na počest získané zlaté medaile dostal sklenku gruzínské neperlivé limonády, která byla sladká a hustá jako gel na vlasy. Medaile padaly jedna za druhou. Matka plakala a třískala nádobím v kuchyni.

Bylo skvělé být Sovětem.

* * *

Bydleli jsme v sedmém patře osmipatrového panelového domu. Panelák postavili z betonových kvádrů v té samé době jako celé Buratino, roku 1971. Dům byl na sovětskou budovu výjimečný tím, že měl výtah, který většinou dokonce i fungoval.

Měli jsme dva pokoje a vlastní kuchyň s lednicí a plynovým sporákem. Podle tehdejších měřítek jsme tedy žili kvalitně. Dům byl určený pro pracovníky Buratinského vědecko-technického institutu a pro zaměstnance továrny zabývající se nemanuální prací.

Můj otec Anatolij Dybenko byl inženýr elektrotechnik. Projektovat nejrůznější zařízení fungující na elektrinu. Na přesnější popis jeho práce by ses ho ptala marně. Většina navrhovaných přístrojů byla natolik tajná, že o nich nesměl mluvit ani šeptem v kuchyni.

Občas nám z továrny nosil udělátka, která si sestavil pro zábavu, nebo šlo o méně tajná zařízení. Z přebytečných

součástek smontoval videopřehrávač, na němž jsme sledovali akční filmy pašované ze Západu. Jindy přinesl malé fotbalové hřiště; to se umístilo na stůl a člověk se potom silou myšlenkových vln snažil nasměrovat míč vznášející se nad hřištěm do soupeřovy branky. Mým favoritem byla nicméně hra, která se hrála na televizi a šlo v ní o to zachytit kulatý světelný bod divoce poskakující po obrazovce.

Tátu jsem pochopitelně považoval za bezvadného chlapa. Úroveň spotřební elektroniky u nás doma byla jeho zásluhou jako z jiné planety – moji spolužáci si o něčem podobném mohli nechat jen zdát. Vlastně myslím, že v celém Sovětském svazu neexistovala domácnost, která by se mohla pyšnit tak skvělými zábavními elektroudělníky, a pravděpodobně by se nenašla ani v kapitalistickém Finsku ležícím sotva sto kilometrů od nás.

V televizi jsme se doslechli, že v kapitalistickém světě tu necelou stovku kilometrů na západ čeká převážně útlak. Finové se prý ve volném čase bavili tím, že bili své děti rákoskou.

Zatímco otec se strýčkem Vitjou sledovali olympiádu, seděl jsem na podlaze v obývacím pokoji a hrál si s novou hračkou. S tebou. Táta mi tě den předtím přinesl z továrny jako dárek.

Byla jsi obyčejná miminovská panenka, s jakou si hrají holky. Měla jsi baculaté růžové ruce vyrobené z plastu, pís-kově žluté kudrnaté vlasy a hnědé skleněné oči, které trochu slaboduše civěly do prázdna a zavřely se, jakmile tě člověk položil na záda.

Matka otci nakázala, ať tě okamžitě zaneše zpátky. Co si propánakrále myslel? Přece se nesluší, aby chlapci šaškovali s holčičími hračkami. Nebylo to normální. To snad otec chtěl, aby z jeho syna vyrostl pošahaný zvrhlík?

„Vždyť je to jenom panenka,“ smál se otec. „Krom toho ne jen tak obyčejná! A zdá se, že klukovi se líbí.“

Potom tě zvedl a začal pohybovat tvýma ručkama a nožkami. Hop, hop. Úplně jako při ranní rozcvičce. Otočil ti hlavičkou. A potom ještě jednou nohou. „Tak a teď pozor,“ zvolal.

Jakmile naposledy zakroutil nožkou, vyřinula se z tebe hlasitá hudba: „Píseň Rudého námořnictva“ v podání balalajkového orchestru, sboru a sólisty.

*Zvedněte kotvu, rudá vlajka
už na stožáru plápolá-ááááááá-ááááááá-ááááááá,
mladý statný rudoarmějce
za moře vyplouvá*

Rodiče se v kuchyni okamžitě postavili do pozoru. Oba sloužili u námořnictva. Matka byla hodností poručice, otec pouze staršina, tedy četař, což mu máma nikdy nezapomněla připomenout.

Když píseň utichla, matka se zeptala: „Tak takovýhle věci celý dny montuješ v práci, Toljo?“

Otec se ušklíbl a zvedl ruce dlaněmi vzhůru na znamení toho, že s tím těžko něco zmůže.

Kvůli „Písni Rudého námořnictva“ se matka nakonec musela podvolit. Ani já nebyl z hraní s pannou zpočátku zrovna nadšený. Ale jak řekl táta, nebyla jsi tak docela obyčejná panenka.

Natočením nožek, ruček a hlavy do různých poloh tě člověk přiměl dělat nejruznější věci. „Píseň Rudého námořnictva“ nebyla jediný trik, který jsi měla v rukávu. Kromě vojenských pochodů a sovětských šlágrů jsi překypovala i kapitalistickou hudbu.

Na tvoje štelování padlo ohromné množství času. Nikdy nebylo předem jasné, co se po konkrétní pozici přihodí a jestli vůbec něco. Pochopitelně jsem u otce škemral, aby mi prozradil ty nejlepší kombinace, chtěl jsem slyšet víc západní muziky. Ale táta krčil rameny a povídal, že mi upřímně řečeno nedokáže poradit. Měla jsi v sobě zabudovaný malý elektronický mozek, ne v hlavě, ale v tvrdém, těžkém trupu. Tvoje tělíčko bylo z tavené litiny – pod vnější slupkou plastové kůže se nacházelo olovo. Otec povídal, že jakmile trup zataví, automaticky se rozběhl i tvůj mozek. Od té doby nikdo, dokonce ani táta, který tě navrhl, nevěděl, jaká budou mít různá naštelování důsledky.

To se dalo zjistit jediným způsobem: člověk ti musel nahodile otáčet různými končetinami a hlavičkou, dokud se něco nestalo.

Otec mi každopádně řekl, že tě v žádném případě nesmím otevřít, abych zjistil, jak funguješ. Plášť tvého tělíčka neodlili z olova jen tak pro zábavu. Uvnitř byla malá radioaktivní baterie. Ta tě uvedla do chodu a měla tě v něm udržet dalších sto let za předpokladu, že zapečetěný trup zůstane uzavřený.

Taky tvrdil, že čmuchal, který tě během následujícího století otevře, obdrží takovou dávku radiace, až mu z toho upadne nos.

Uprostřed závodů v atletice k nám vpochodoval náš soused kapitán Michail Bogdanov se svým synem Sašou. Michail Bogdanov byl velitel buratinských bezpečnostních složek. Saša byl můj nejlepší kamarád. Soused nesl v podpaží, zabalenou v *Pravdě*, medvědí kýtu, z níž ještě odkapávala krev. Saša se posadil ke mně na koberec a sledoval, jak si hraju s panenkou.

Předchozí noc jsme z lesa zaslechli výbuch pozemní miny. Kdykoliv něco bouchlo, Michail Bogdanov se jako

velitel místní bezpečnosti musel zajít podívat, co explozi způsobilo. Jako jediný v Buratinu měl k dispozici plán minového pole a detektor kovů. S jejich pomocí dokázal se zdravou kůží projít zaminovaným územím a prověřit, zda na minu stouplo nějaké zvíře, anebo kapitalistický špion, který byl takový idiot, že nedokázal les projít toutéž vyjetou brázdou, jíž se k nám na motorce dokodrcal strýček Vitja.

Tentokrát na minu šlápl medvěd. Podle matky bylo dobře, že neštěstí potkalo právě jeho, protože na špionovi bychom si moc nepochutnali. Michail Andrejevič maso uhynulých zvířat začerstva rozdělával sousedům. Jednou to byl medvěd, podruhé los a při troše štěstí i divočák. Maso jsme stejně jako ostatní obyvatelé paneláku vítali. Podle oficiálního prohlášení byly v Buratinu k dostání moskevské vy­mo­že­nos­ti. To znamenalo, že v obchodě prodávali všechno možné, vodu a tabák, občas cibuli, čaj, sůl, rybí konzervy, případně toaletní papír nebo konzervované mléko. Čerstvé maso by tam ale člověk sháněl zbytečně.

Strýček s otcem kapitánovi nařídili, ať si kouká sednout. Michail Andrejevič do sebe poslušně obrátil skleničku samohonky, kterou mu Vitja nabídl, a za přežvykování sušené ryby se ho vyptával, jak to jde ve Vologdě.

Kapitán Bogdanov měl jako velitel bezpečnostních složek povinnost zajistit, že do Buratina neproniknou žádní přespolní návštěvníci, nijak ho však nerozladilo, že u nás strýček během olympiády přebývá. Vitja vlastně ani nebyl přespolní. Pravda, možná neměl úřední povolení, které by ho opravňovalo k návštěvě, a ani by ho nedostal, protože Buratino byla přísně tajná oblast. Slovy Michaila Andrejeviče to byl nicméně dobrý člověk, a to bylo přece důležitější než nějaká lepenková cedulka zamazaná razítky.

Zběsile jsem ti kroutil nohama, rukama a hlavičkou, z níž na mě civěly vypoulené skleněné oči. Vypadaly zmateně. Dlouhé kudrnaté vlasy jsem ti okamžitě opižlal nůžkami, takže tvůj účes připomínal krátký sestřih vězně v zajateckém lágru. Umělohmotnou růžovou kůži jsem ti modrým inkoustovým perem počmáral věžeňskými a armádními tetováním, která jsem viděl u chlapů v *bani*. Moc to nepomohlo. Panna byla zkrátka panna. Nechtěl jsem, aby ostatní kluci z baráku viděli, jak si s tebou hraju, ale se Sašou to bylo jiné. Z míry ho zjevně nevyváděly ani věci, které by na buratinských dvorcích a ve škole rozpoutaly nezřízené veselí. Všiml jsem si, že mi nikdy nevykládá nic z toho, co slyšel od ostatních. Z toho jsem vyvodil, že ostatním zase necekne ani slůvko o tom, co ví o mně.

Vysvětlil jsem Sašovi, jak funguješ. Už se mi podařilo objevit celkem slušné množství různých kombinací, ale přišlo mi, že stále nacházím další a další. Možností bylo nekonečně, jako by sis pamatovala, kde byly tvé končetiny a hlava v předešlé pozici, a ta měla vliv na tu následující. A na tu, co přišla po ní. To vyústilo v tak obrovské množství kombinací, že se mi z pomyšlení na ně zatočila hlava.

Se Sašou jsme se při tvém štelování střídali. Bylo to vzrušující. Ukázal jsem kamarádovi pár oblíbených triků. Poslechli jsme si písničku od Beatles „Yellow Submarine“. Vysvětlil jsem Sašovi, že *submarine* znamená v angličtině ponorka a *yellow* je žlutý.

„Co? Ponorky jsou černý!“

To jsme jako kluci z Buratina samozřejmě věděli oba. Pár kilometrů za městem na pobřeží Finského zálivu ležel přístav, z jehož betonového mola jsme lovili ryby. U přístavní hráze skoro vždycky kotvila plavidla Rudého námořnictva a ponorky tam nebyly nic neobvyklého.

„Beatles jsou anglická kapela. Třeba mají v Anglii žlutý ponorky,“ hádal jsem.

„No, aspoň se pak snáz najdou,“ usoudil Saša.

Otec, strýček Vitja a Sašův táta Michail Andrejevič našemu počínání v podstatě nevěnovali pozornost. Když dospělí chlapi chlemtali samohonku, hltali sportovní klání a hulili jako fabrika, většinou s nimi nic nehnulo.

Saša tě uchopil do rukou. Nejprve ti otočil hlavou doprava. Potom ji natočil doleva, spustil ti levou ručku, zvedl pravou nožku, hlavu vrátil zpátky na střed a zvedl ti pravou ruku. Věděl, jak na to, vyloudil z tebe věci, kterých bych se u tebe v životě nenadál.

Provedl ještě několik pohybů. Čekali jsme, co bude dál. Zničehonic jsi promluvila hlasem strýčka Vitji:

„Já se nechci dívat na sprint,“ řekla jsi. „Vždycky to vyhraje nějaký negr. Ty dlouhý klády mi lezou na nervy. Krom těch od podělanejch Amíků, protože imperialisti se k nim chovají tak hrozně. No dobře, serou mě i americký černý huby, ale zas ne tolik.“

Otec se strýčkem se rozřehtali na celé kolo. Zopakovala jsi to, co Vitja prohlásil předchozího večera těsně předtím, než Ben Johnson vyhrál běh na sto metrů a zlomil přitom světový rekord.

Podívovali jsme se, co všechno ta ďábelská hračka dokáže.

Zato Sašovu otci, kapitánu Michailu Andrejevičovi, do smíchu nebylo. Vypadal, jako by mu samohonka vlétla do špatné trubice a ještě si k tomu kousl mýdla.

„Hochu, kde jsi tu pannu vzal?“ zeptal se mě kapitán vážným hlasem.

„Dal mi ji táta,“ odpověděl jsem. „Dokáže bezvadný věci, když jí trochu zakroutíte rukama a nohama. Ukážu vám to!“

„Nehýbej s ní, krucifix!“ vykřikl Michail Andrejevič.

„Míšo, klid,“ chlácholil ho otec. „Je to jenom panna. Nekouše.“

„To strašidlo jsi vyrobil ty, Toljo?“ zeptal se Michail Andrejevič otce.

„Je to starej prototyp, kterej se před časem vyhodil. Přidal jsem k němu záznamník a mikrofon a další legrácky. Je to hračka. Proč kvůli ní vyšilovat?“

„Kluci by si podle mého názoru neměli hrát s pannama,“ odvětil Michail Andrejevič. Zvedl se a odrážoval do temné předsíně. Slyšeli jsme, jak tam po chvilce šátrání otevřel dveře.

„Co na tom sakra záleží?“ houkl otec za kapitánem. „Holčičí nebo klučičí hračky – Míšo, žijeme přece v roce 1988!“

Michail Andrejevič prostrčil rozdurděnou okurkovitou tvář závěsem oddělujícím předsín od obývacího pokoje.

„S pannama by si mimochodem neměly hrát ani holky,“ zabručel.

Pak znovu zmizel a bez jediného slůvka na rozloučenou za sebou třískl dveřmi.

„Co to do něj vjelo?“ divil se strýček Vitja.

„Míša už asi nesnese kořalku,“ hádal otec.

* * *

O dobrých třicet let později, v zimě roku 2019, poslední večer v životě Saši Bogdanova, jsme si znovu seděli bok po boku, mlčky se svlékali a vzpomínali na své rodné město a záhadnou panenku.

Z Buratina už tehdy zbyla jen hromada sutin. Můj táta Anatolij, strýček Vitja i Sašův otec, kapitán Michail Bogdanov, leželi dávno pod drnem.

„S fotrem ta panna tehdy pěkně otrásla,“ poznamenal Saša.

„To asi jo.“

„Trvalo dlouho, než se uklidnil. Rázoval v kruhu po obývacíku a kouřil jedno cigáro za druhým. Občas se zastavil a zíral na strop našeho bytu. ‚Snad tam ten parchant s tím krámem neblbne i teď,‘ mumlal si. Občas mi nařídil: ‚Sašo, běž se kouknout, co ten Paška nahoře provádí!‘“

„I jinak jsi u nás byl v jednom kuse.“

„Jo, to je pravda. Navíc jsem vůbec nechápal, proč je fotr z té panny tak mimo. Nechtěl mi to říct. Tak jsem k vám chodil, když už mi to táta jednou nakázal. Někdy jsme si hráli s pannou, jindy dělali něco jinýho. Pak jsem se zase vrátil domů. ‚Co dělá Paška?‘ vyzvídal otec. ‚Dívá se na telku,‘ odpověděl jsem. Nebo: ‚Čte si.‘“

„Aha.“

„Občas nám z táty málem ruply nervy. V noci kvílel a i jinak dělal rámus. Měl noční můry.“

„To se asi není co divit. Copak se tenkrát právě nevrátil z války?“

„Jo, pět let byl v Afghánistánu. Vlastně jsem ho skoro vůbec neznal. Těsně po návratu byl normální. Přeskočilo mu teprve až ve chvíli, kdy uviděl tu pannu. A že mu cvaklo pořádně. Jednou se uprostřed noci zjevil u mojí postele. Kristova noho, když mě s cloumáním probudil, skoro jsem si načural do gatí! Baterkou si svítil do obličeje. Vypadal naprosto strašně. Oči mu lezly z důlků, celej ksicht měl zbroceněj kapkama potu. ‚Přišel kočkodan,‘ zasípal. Vyložené jsem slyšel, jak mu drkotají zuby. ‚Žádný opice tu nejsou, tati,‘ utěšoval jsem ho. ‚Běž si zas lehnout.‘ Fotr zběsile zíral do tmavejch koutů pokoje. ‚Je tady! Kočkodan! Poslouchej! Takhle se směje...‘“

„Pověděl ti táta někdy, kdo to byl ten kočkodan?“

„Ne,“ odvětil Saša a se zafuněním si stáhl ponožku. Během let mu v pase vyrostla pořádná pneumatika. „Máma si

myslela, že fotr začal v továrně chlemtat ty stejný jedy jako ostatní alkáči.“

Ze Sašova obličej bylo patrné, že začal popíjet s předstihem. Jeho vytrčená brada svědčila o vzdorovité náladě. Na předchozí diskuzi zapomněl a přesunul se k dalšímu tématu. V šatně sauny na vedlejší lavici se právě svlékal nový výkonný ředitel společnosti Časoenergetika sídlící ve městě Iänkö. Byl to můj a Sašův šéf.

V Časoenergetice už jsem skoro čtrnáct let dělal náborového pracovníka. Saša do firmy přišel pár let po mně. Sám jsem s ním tehdy vedl přijímací pohovor. Naše přátelství z chlapeckých let strávených v Buratinu nebylo na překážku. Buratino bylo tajné město. Všechno, co se v něm odehrálo, zůstalo uvnitř minového pole.

Proto nikdo neřekl ani ťuk, když jsem Sašu do firmy přijal.

Během všech těch let, co jsme se Sašou byli kolegové, továrna Časoenergetiky působila jako výjimečně asociální pracoviště. Firma pro své zaměstnance v životě neuspořádala jedinou volnočasovou událost a vlastně ani takovou, která by spadala do pracovní doby. Bývalý výkonný ředitel Ingus Kili veškeré firemní večírky s občerstvením, narozeninové sešlosti nebo sportovní a odpočinkové dny považoval za zbytečné. V Časoenergetice se lidé zaobírali jen byznysem.

To ředitel, který do firmy přišel po Kilim a právě teď si přede mnou se Sašou přes hlavu s obtížemi přetahoval příliš těsnou pletenou vestu, byl z úplně jiného těsta. Skoro první věc, kterou v roli nové hlavy firmy rozhodl, bylo zavedení saunovacího večera pro zaměstnance.

Byl to zábavný člověk. Zbavil se tísnivého svrchního oblečení, čímž zhruba dvacítce svých podřízených svlékajících

se v šatně předvedl své křiklavě barevné spodky. Pohazoval nepoddajnými vlasy zelektrizovanými mrazem, které si roz-
cuchal, když si přes hlavu přetáhl vestičku ze syntetických
vláken. Uvědomoval si, že jeho baculaté tělo působí komicky,
a na podlaze z cihlových kachlíček předvedl několik překva-
pivě hbitých tanečních kroků.

Mrkl na nás a usmál se od ucha k uchu. Byl výtečně na-
ložený a svou dobrou náladou chtěl nakazit i ostatní.

Ředitel dřív pracoval v zábavním průmyslu. Vystupo-
val v televizních show jako konferenciér a moderátor kví-
zových pořadů. Když tvorba televizních programů prošla
kompletní automatizací, změnil obor a přesunul se do ob-
lasti byznysu.

Saša zaměřil své lehce šilhající oči na ředitelův rozesmátý
kulatý obličej. Taký se usmál, ale výsměšně.

„Čubko! Děvko!“ procedil skrz usmívající se rty.

Zaryl jsem mu loket do boku. Smetl mi ruku stranou.

„Tak co, ty čuráku, řekl jsem ti někdy, co si myslím?“ ze-
ptal se Saša.

Výkonný ředitel mu pohlédl do očí, provedl pár dalších
tanečních pohybů, usmál se jako měsíček a přikývl. Oči mu
fialově svítily stejně jako každému, kdo užíval *umotabletku*.

Všichni chlapi v šatně měli jasně fialové oči. Až na mě
a Sašu.

„Zavři pusu,“ přikázal jsem kamarádovi. „Copak nechá-
peš, že je mazanější než my dva dohromady? Jestli ho na-
míchneš, vymete s tebou.“

„Aspoň mi ještě funguje *chuj*,“ zavrčel Saša. „Což se o něm
říct nedá.“

Ředitel se usmál. Hbitě se vysoukal z těsného spodního
prádla. Došel do rohu šatny a každému podal malý ručník,
na který jsme se v sauně měli posadit.

Ze dveří sauny se do chladné převlékárny naválila hustá pára. V řadě za sebou jsme vešli dovnitř a v šeru, které tam panovalo, si vylezli na horké lavice.

* * *

Když jsem se narodil, pojmenovali mě Pavel po hrdinovi sovětské revoluce Pavlu Jefimoviči Dybenkovi. Můj otec Anatolij Dybenko rád prohlašoval, že on, a tím pádem i já, jsme s tímhle slavným Dybenkem spřízněni. Pokaždé však odmítl vysvětlit, o jakou spřízněnost přesně jde. Jen říkal, že sice nejsme Pavlovi přímí potomci, ale každopádně jsme příbuzní přes koleno.

Už jako malý jsem o otcových tvrzeních ohledně spřízněnosti s hrdinou revoluce pochyboval. Admirál Pavel Jefimovič Dybenko byl chlap jako hora. Stalin, gruzínský věchýtek o výšce sto šedesáti centimetrů, musel zaklonit hlavu, pokud mu chtěl pohlédnout do očí. Naproti tomu můj táta byl malého vzrůstu, víceméně stejně vysoký jako Stalin. Na svatební fotografii jen o chloupek převyšoval matku. A chudinka máma měřila 154 centimetrů.

Když otce v Leningradu ubili milicionáři, matka mi prozradila, že si to táta celé vymyslel. Po válce ho jako dítě našli opuštěného na ulici. Tehdy byl tak malý, že si pamatoval jen své křestní jméno. Své příjmení dostal malý Anatolij proto, že ho zachránili 23. února, v Den Rudé armády a námořnictva, který se slavil na památku revolučního hrdinského činu admirála Pavla Jefimoviče Dybenka.

Rodiče si po mém narození zjevně řekli, že v Sovětském svazu nebude vůbec na škodu, pokud ponesu jméno slavného hrdiny zakladatele. Admirála Dybenka už koneckonců

dávno rehabilitovali, poté co ho předtím jako nepřítele lidu zastřelili v moskevské Lubjance.

Chybička se holt někdy vloudí.

* * *

Jméno našeho města, Buratino, mimochodem pochází z italského slova „burattino“. Do Sovětského svazu se slovo dostalo díky dětské knížce Alexeje Tolstého *Zlatý klíček aneb Buratinova dobrodružství*. Každé sovětské dítě tu knihu četlo nebo mu z ní někdy někdo předčítal.

Alexej Tolstoj a ještě slavnější spisovatel Lev Tolstoj pocházeli z téhož středověkého šlechtického rodu. Nebyli blízcí příbuzní, ale oba při narození obdrželi hraběcí titul. Alexeji Tolstému se v Sovětském svazu přezdívalo „rudý hrabě“.

Zlatý klíček vznikl tak, že Alexej Tolstoj chtěl svým dětem přečíst příběh o Pinocchiově. Původní italský *Pinocchio* vypráví o truhláři, který ze dřeva vyřeže loutku a ta následně ožije. Hrabě Tolstoj však nesehnal jediný výtisk.

Proto svým dítkám příběh vyprávěl tak, jak si ho pamatoval. Vystupoval v něm truhlář, jenž vyrobil loutku, která se probudila k životu. Její nos však nevyrostl pokaždé, když zalhala – dlouhý byl proto, že truhlář udělal chybu při měření. A do vyprávění se vloudily i další změny.

Příběh podle Tolstého vzpomínek byl nakonec natolik odlišný, že se ho hrabě rozhodl vydat jako své vlastní dílo. Nemohl ho pojmenovat *Pinocchio*, a tak dřevěnou loutku s dlouhým nosem nazval *Buratino*, protože „burattino“ znamená v italštině panenka.

O tom, jak naše městečko získalo své jméno, jsem slyšel následující historku: Tajné továrny na výrobu vojenské techniky se prý v Sovětském svazu tehdy pojmenovávaly tak, že

všechny podniky založené konkrétního roku pokřtili jménem začínajícím na téže písmeno abecedy. V roce 1970, kdy vzniklo i naše zařízení, bylo na řadě písmeno B. Projektanti chtěli výzkumný komplex pojmenovat „Buran“, což znamená sněhová bouře. Vzhledem k tomu, že stál na pobřeží Finského zálivu sužovaném drsným počasím, šlo o příhodné jméno. Avšak jistá právě založená továrna na sněžné skútry si název stačila ukrást pro sebe, čímž na stavitele Buratina udělala dlouhý nos, který jim pak i zůstal.

Pro přesporní bylo Buratino jako město z pohádky na dobrou noc. Slyšela o něm jen hrstka lidí a i ti stěží věřili, že je skutečné.

Naše malá rodina uvnitř buratinského minového pole žila tak trochu jako ve zlaté kleci. Dvoupokojový byt s vlastní kuchyní a koupelnou, barevná televize a další výsady byly něčím, o čem si většina sovětských občanů mohla nechat jen zdát. Na druhou stranu jsme se jako rodina nesměli pohybovat mimo Buratino. Za osm let svého života jsem nikdy nebyl dál než u kraje minového pole. Pravda, v tom věku jsem po nějakých cestách ještě ani netoužil.

Na základě otcova a matčina postavení jsme teoreticky vzato měli právo minimálně jednou za čtyři roky vyrazit na plně hrazenou dovolenou do státního zařízení k Černému moři. Místo toho jsme v létě strávili pár nocí ve stanu postaveném v houští na pláži, kde nás žrali ovádi, a z buratinské betonové přístavní hráze lovili okouny. Všechny naráz nás z tajného města pustit nechtěli. Někdo z rodiny musel v Buratinu vždycky zůstat, tak trochu jako rukojmí.

Moje matka Julija pracovala mimo město. Předtím ji jako tlumočnicku zaměstnával Buratinský výzkumný ústav. Když tlumočení skončilo, přeložili ji do Leningradu. Máma získala

titul na ústavu germánské filologie Leningradské státní univerzity. Díky tomu mluvila i psala mimo jiné anglicky, německy, švédsky nebo vlámsky, jako když bičem mrská.

Matka létala do práce *betonomešálkou*, což je jiný výraz pro helikoptéru. Asfaltové letiště vrtulníků se nacházelo zhruba dvě stě metrů od našeho paneláku za ocelovým plotem, kterým byla obehnaná továrna. V pracovní dny mě máma vždycky políbila na čelo a přikázala mi, ať se chovám slušně. Potom sjela výtahem do přízemí a pospíšila si přes plácek u našeho paneláku a přes ulici a pak dovnitř bránou v plotě ze zrezivělého pletiva, u níž ve skleněné kukani vysedával některý z podřízených našeho souseda kapitána Michaila Bogdanova a líně popíjel čaj. Pak matka v uklízečské zástěře se skloněnou hlavou a rukou přitisknutou k vlasům doběhla k helikoptéře rozhánějící vzduch a nastoupila do ní. Z okna obývacího pokoje jsem sledoval, jak se helikoptéra vznesla do vzduchu a mámu odnesla s sebou.

Po dvacetiminutovém letu *betonomešálka* sestoupila na vnitřní nádvoří Michajlovského zámku v Leningradu. Odtud matka za klapání podpatků spěchala do pár bloků vzdáleného hotelu Evropejskaja. V hotelu dělala pokojskou.

Hotel Evropejskaja patřil k nejluxusnějším v Leningradu. Ubytovali se v něm všichni více či méně významní a movití zahraniční hosté. Úroveň zařízení prý na návštěvníky udělala dojem, ale jen málokterý nejspíš uhádl, že prakticky všechny místní pokojské, s nimiž se dohaduje o stlaní postelí a počtu rolí toaletního papíru, mají ukončené vysokoškolské vzdělání. O tom, že mnohé z nich, třeba moje matka, se pyšní důstojnickou hodností, ani nemluvě.

Nevěřím, že si zahraniční podnikatelé a turisté dovedli vůbec představit, že některé pokojské do práce pravidelně dopravuje *betonomešálka*.

Mí rodiče Anatolij a Julija se poprvé setkali na palubě ponorky. Otec patřil ke stálé posádce plavidla a sloužil na něm jako elektroinženýr. Matku tam převeleli v létě roku 1971 jako tlumočníci z angličtiny.

Můj otec Anatolij Dybenko byl v roce 1971 hodností staršina a tím zůstal až do konce života. Moje matka Julija Šiškinová byla tehdy *kursantkou* zpravodajské služby Rudého námořnictva čili důstojnickou aspirantkou. Po úspěšném absolvování mise obdržela povýšení na poručíci.

Ponorka byla devadesátimetrové dieselelektrické plavidlo postavené v loděnici leningradské Admirality. Američané tenhle typ ponorky nazývali krycím jménem *Foxtrot*. Jejím úkolem bylo během výzvědné plavby v červenci 1971 proniknout hluboko do pobřežních vod Spojených států. Kapitán měl rozkaz ponorku nenápadně nasměrovat do Chesapeačské zátoky na Východním pobřeží.

Chesapeačská zátoka je estuárium mezi státy Maryland a Virginia, které zasahuje dobrých tři sta kilometrů do vnitrozemí a ústí do Atlantského oceánu.

Estuáriem se myslí taková zátoka, v níž sladká voda za odlivu proudí směrem do moře, zatímco ta slaná za přílivu proniká do vnitrozemí.

Téměř o čtyřicet let později mi matka, která se už tehdy vznášela v uzavřené Zbarského kapsli, vyprávěla, že v ponorce se do sebe s otcem ještě nezamilovali. Táta byl pouze jedním z padesáti námořníků nacpaných ve stísněné ocelové konzervě a máma moc dobře věděla, co se jim všem honí hlavou. Byla jediná žena na palubě a mise trvala celé týdny.

Matka přespávala v mrňavé kuchyni, což byl taky jediný volný uzamykatelný prostor v celé ponorce. Ve dne ušmudlaný lodní kuchař v téže stísněné kukani připravoval jídlo pro padesátku námořníků, velení ponorky a jednu důstojnici zpravodajské služby.

Máma vyprávěla, že v kuchyni nespala sama. Celou dobu tam s ní byl muž. Od toho jí však žádné nebezpečí nehrozilo.

Dotyčný se jmenoval Sergej Vainberg. Byl to čtyřicetiletý korektor z Leningradu. Vainberg se před pár měsíci utopil v leningradském kanále na řece Mojce, když se do-slechl, že jeho dívka Jelena, která pracovala v tom samém nakladatelství jako on, už měsíc bydlí v bytě jistého nepublikovaného, zato alkoholu holdujícího leningradského spisovatele a v malém plechovém škopku mu tam pere špinavé prádlo.

Sergej Vainberg přeplul Baltské moře i Atlantský oceán v lodním mrazáku, kde se skladoval taky netrvanlivý proviant pro mužstvo.

Námořní zpravodajská služba už měsíce před vyplutím hledala po leningradských márnících nebožtíka jako Sergej Vainberg. Byl vhodně vysoký a jeho vlasy měly přesně tu správnou barvu. Měl zdravé zuby. Důležité bylo i to, že Sergej byl jako Žid obřezaný.

Vainberg za svého života bydlel u rodičů. Těm bylo řečeno, že jejich zesnulý syn zřejmě odplul po Mojce do Něvy a odtud do Finského zálivu.

Úřady truchlícím stařečkům oznámily, že tělo jejich jediného dítěte se pravděpodobně nikdy nenajde. To, že měl Sergej po smrti ve službách své vlasti daleko na opačné straně Atlantského oceánu vykonat ještě jeden úkol, si úředníci nechali pro sebe.

Kapitán s dostatečným předstihem před příplutím do Chesapeačské zátoky nařídil vypnout diesellové motory. Od té chvíle se ponorka bezhlesně pohybovala vpřed pomocí obrovské baterie poháněné elektromotorem.

Tiché počínání mělo dobrý důvod. Američané zátoku bedlivě monitorovali prostřednictvím podvodních odposlouchávacích zařízení, aby se ujistili, že ji nekřížují sovětské ponorky. Na virginské straně zátoky se pak soustředila podstatná část amerického námořnictva. Byla tu loděnice Newport News vyrábějící válečná plavidla a taky největší námořní základna Spojených států, Norfolk.

Snažit se do Chesapeačské zátoky proniknout v sovětských jaderných ponorkách nemělo smysl, protože oběhová vodní čerpadla potřebná k chlazení reaktoru se nedala vypnout, aniž by jádro roztálo a celou kocábku to rozmetalo na radioaktivní prach. Čerpadla byla natolik hlučná, že Američané i Sověti vždycky věděli, kde přibližně se plavidla protivníka pohybují.

Naproti tomu sovětská ponorka třídy *Foxtrot* s vypnutými diesellovými motory dokázala plout zcela bezhlesně. Posádka se kradla teritoriálními vodami Spojených států jako v plstěných papučích. Mluvit se smělo pouze šepem přímo do ucha. Kašel byl absolutně zakázaný. Proto byla všem členům posádky podávána pravidelná dávka heroinu, která vypnula kašlací reflex.

Jakmile ponorka dosáhla zátoky, pokračovala v plavbě tichá jako myška. Posádka se neodvážila vysunout ani šnorchl, aby si ho nevšiml nějaký rybář nebo člověk ve člunu.

Moje matka Julija o mnoho let později vyprávěla, že se pod hladinou zátoky, ve vzduchu prodchnutém heroinovým prachem, napůl udušená nedostatkem kyslíku, chodila každých pár hodin dívat, jak se daří Sergeji Vainbergovi.

Kompresor mrazáku se kvůli hluku, který vydával, vypnul a Vainberg začínal rozmrazat. Matka měla za úkol rozmrazání důsledně sledovat, aby byl nebohý korektor po připlutí na místo dostatečně rozmražený, ale ještě nezačal páchnout.

Můj otec Anatolij se mezitím v heroinovém opojení snažil obsluhovat důmyslná zařízení měřící nejrůznější signály, s jejichž pomocí měla ponorka najít přesný cíl vzdálený dobrých sto kilometrů od ústí zátoky.

* * *

Můj tatík Anatolij byl kvartální pijan, který měl po práci ve zvyku připojit se ve městě k nějaké skupince chlapů, s nimiž pak chlemtal vodu a vyřvával nesmyslné pijácké písně. Z takových výletů se pravidelně vracel domů v pozdních nočních hodinách opilý namol.

Účast na podobných spontánních pitkách nebyla nic výjimečného. Mezi buratinskými muži šlo o nejběžnější způsob trávení volného času. Alternativou byla participace na statutárních schůzích komunistické strany nebo sledování televize, v níž nějaký komunista donekonečna žvanil hned na to, hned na ono téma. Proto není divu, že rozjařené slavení v ulicích dospělým chlapům připadalo i za třeskatého mrazu jako dobrý nápad.

Matka otcův venkovní koníček ani v nejmenším neschvalovala, a když se manžel zpitý pod obraz vrátil domů, spustila rámus na celé kolo. Ani trochu se nekrotila. I sousedé se doslechli, jaké mizerné budižkničemu u nás bydlí. Ve dvě hodiny ráno!

Aby svým slovům dodala důraz, fackovala chudáka otce tak, až mu z toho zvonilo v uších. Její rány byly jako z děla, poručicí nebyla jen tak pro nic za nic. A můj otec, staršina slovnutného Rudého námořnictva, Dybenko Anatolij, všechno

snášel bez reptání, jak se na poslušného podřízeného sluší a patří.

Otec vymyslel (anebo mu ho někdo poradil) mimořádný fígl. V zásadě šlo o to, že při návratu domů se musel za každou cenu vyvarovat jakéhokoliv hluku. Vůbec nejhorší bylo cinkání a šustění při svlékání. Otcovým cílem zřejmě bylo vklouznout domů v hodinách těsně nad ránem natolik potichu, aby nevzbudil matku, a vyhnul se tak uragánu biblických rozměrů.

Táta si navykl svléknout se ve výtahu ještě předtím, než odemkl dveře od bytu. Jako inženýr k celé záležitosti přistupoval systematicky. Vyvinul metodu, jak se oblečení zbavit úhledně, ale efektivně: nejdřív si stáhl košili, anebo, pokud byla zima, svrchník, a rozložil ji na podlahu. Na košili hodil kalhoty a nátělník. Ponožky, brýle a slipy nacpal do bot, které položil navrch. Přes hromadu pak složil rukávy a lemy košile či svrchníku sloužícího jako podklad. Nakonec balíček úpravně svázal páskem. Dokonce i v podroušeném stavu celou operaci zvládl v rekordním čase, takže když se automatické dveře výtahu v sedmém patře otevřely, vstoupil do chodby nahý jako nějaký superhrdina převrácený naruby.

Otec s balíkem oblečení v podpaží odemkl dveře předem připraveným klíčem, který nebyl opatřený žádným cinkavým přívěskem. Zámek i panty předtím důkladně vyčistil a naolejoval, aby se otevírání obešlo bez jakéhokoliv zvuku. Všechno domyslel do posledního detailu.

Jenže v ony noci, kdy skončil na pijácké výpravě, měla matka neuvěřitelně lehké spaní. Veškeré jeho snahy přišly vniveč. Máma by se vytrhla ze spánku, i kdyby se myška vymočila do bavlny.

Nikdy se nedozvím, proč se můj otec Anatolij pomocí toho stupidního triku zas a znovu pokoušel vklouznout domů.

Každému, kdo měl všech pět pohromadě, by marnost celé situace došla hned napoprvé. Možná byl táta zarytý optimista, který se realitou nenechal připravit o naději. Možná pomýleně věřil, že vytrvalé praktikování jeho metody povede k dokonalému výkonu. Anebo šlo zkrátka a dobře o magický rituál, s jehož pomocí chtěl upokojit zlovolné síly vesmíru.

Výsledek byl vždycky stejný. Vesmír otce nenechal na pokoji. Noc za noci mě budil strašlivý kravál. Oblečený v námořnickém pyžamku jsem se celý rozespálý vplížil do před-síně, kde pokaždé probíhal přesně ten samý výjev: otec se sklopenou hlavou a svěšenými rameny stál uprostřed před-síně s balíkem oblečení v podpaží, kymácel se a škytal, zatímco matka si rvala vlasy, uslzená křičela na celé kolo a bila manžela do hlavy pantoflem. Nahý otec připomínal zasmušilé, hodné, opilé, chlupaté zvíře páchnoucí po kořalce. A ten jeho *chuj!* Ty bláho. Když byl táta takhle skleslý, sahal mu až ke kolenům. Ta se mu sice trochu třásla, ale co už.

„Ty jeden prasečí sračkožroute!“ vrískala matka. „Tvoje kurevská máma se v žádném případě neměla namáhat roz-tahovat kvůli tobě nohy!“

Slovní zásoba mojí matky Julije obsahovala neomezený počet těch nejohavnějších nadávek.

Když si mě otec všiml, zkusil se usmát.

„Nech toho, Juljušo, takhle před klukem...“

„Jen ať vidí, jakýho má tátu!“

„Mami, přestaň,“ žadonil jsem.

„Teď se, synku, dobře podívej,“ řekla matka a vzala mi obličej do dlaní. „Podívej se na něj. Jak je na sebe pyšnej! No nemám pravdu? Zvíře jedno! Chrochro!“

„Mami, táta není prase,“ namítl jsem.

„Snad nechceš, abys byl jednou jako on?“ vyhrkla matka a zbytečně silně mnou zacloumala.

Pozoroval jsem otce. Nemohl jsem odtrhnout oči od jeho penisu. Skoro jsem se zalkl pýchou.

Chtěl jsem odpovědět *ano, mami*. Přesně takový bych chtěl jednou být. Naštěstí jsem měl dost rozumu, abych držel jazyk za zuby. I otec mlčel – před svítáním se musel trochu vyspat, než znovu vyrazí do továrny sestavovat svá udělátka.

* * *

Strýček Vitja se s důkladným předstihem před závěrečnou ceremonií olympijských her zvedl z pohovky, típl cigaretu a oznámil, že vyráží zpátky domů do Novikova.

Otec s matkou se mu v tom pochopitelně snažili zabránit, ale protože ho nedrželi vyloženě násilím, Vitja dotáhl to málo, co vlastnil, do sajdkáry svého dněpru. Za chvíli už jsme stáli na dvorku a sledovali, jak strýček za blýskání svých zlatých zubů kopnutím startuje motorku.

Otec se mě zeptal: „Jestlipak víš, synku, na kolikátej pokus se dněpr rozjede?“

„To teda nevím, tati.“

„No pochopitelně na ten poslední,“ odpověděl otec.

A tak to taky bylo. Motor za strašlivého rámusení naskočil a do vzduchu vychrlil černý štiplavý dým. Matka ze sebe vymáčkla slzy na rozloučenou. „VITJO, VŠECHNY TAM POZDRAVUJ,“ zakřičela přes burácející motorku.

„COŽE?“

„VŠECHNY POZDRAVUJ!“ zahulákal jsem tak silně, jak jsem dokázal.

„VYŘÍDÍM,“ křikl strýček v odpověď a obrátil si čepici kšiltem vzad.

„COŽE?“ zakřičela matka.

„ŽE VYŘÍDÍM!“

Strýček přidal plyn a pustil páčku spojky. Motorka zavyla, jako by ji střelili do zadnice. Rukojeť plynu se otočila nadoraz, jenže už se nevrátila zpátky. Karburátor smontovaný v kolchozní dílně se zasekl v plných otáčkách. Strýček si hned neuvědomil, co se stalo. Zadní kolo i poháněná pneumatika postranního vozíku se několikrát naprázdno protočily a metaly štěrk vysoko do vzduchu. Potom se motorka s prudkým škubnutím rozjela. Trhnutí způsobilo, že Vitjovy ruce, kterým po vydatném popíjení kořalky chyběl pevný stisk, sklouzly ze řídítek.

Na ten výjev nikdy nezapomenu. Strýček Vitja na sedadle splašené motorky za zběsilého poskakování vystřelil přes děravý plácek u paneláku do západu slunce, rukama přitom klátil ve vzduchu. Vypadal jako americký kovboj s pivním pupkem. Strýček nedosáhl na spojku a brzdy už ta kraksna pochopitelně neměla. Uprostřed plácku čněl křivý sloup elektrického vedení. Strýčkova motorka vyletěla přímo k němu.

Vitja při plné rychlosti udeřil čelem přímo do sloupu a v okamžiku se přesunul takzvaně na onen svět.

Jestlipak tam vyřídil naše pozdravy?

První společná námořní plavba mých rodičů skončila 11. července 1971 před mrňavým marylandským přímořským městečkem jménem Oxford. Když můj otec, staršina Anatolij Dybenko, oznámil, že našel cíl, kormidelník nechal ponorku klesnout na bahnité dno Chesapeaské zátoky. Všichni námořníci v plavidle seděli potichu a naslouchali.

V zátoce toho dne panovala slunečná a teplá letní neděle. V Americe vrcholila prázdninová sezóna. Od Dne nezávislosti uběhl zhruba týden. Řada Američanů vyrazila na dovolenou právě do Chesapeaské zátoky, kde v bludišti menších zátočin trávili horké letní dny příjemným plaváním, rybařením nebo vyjíždkami na loďkách.

Do ponorky se občas doneslo popuzené vrčení zábavních lodí a pomalejší štěkot motorů rybářských člunů.

Posádka sovětského plavidla nehnutě vyčkávala a vzduch prosycený oxidem uhličitým vdechovala střídmě a mělce.

Moje matka Julija o čtyřicet let později vzduch v ponorce popsala jako natolik hutný, že jeho vdechování bylo skoro stejně pracné jako dýchání gelu ve Zbarského kapsli, kterého měla v tom okamžiku plné plíce.

Nakonec v ponorce jedenáctého července odpoledne zaslechli zvuk malého motorového člunu brázdícího hladinu v osmičkových vzorcích v místě, kde se sovětské plavidlo skrývalo napůl pohřbené v bahně.

To byl dohodnutý signál.

Kapitán okamžitě nařídil spustit čerpadla balastních nádrží. Ponorka pomalu vystoupala ze dna Chesapeaské

zátoky natolik, aby velitelskou věží vykoukla nad zpěněnou hladinu, ale devadesátimetrový trup zůstal pod vodou.

Jeden z námořníků odšrouboval tlakový poklop věže. Matka čekala dole u žebříku. Jakmile obdržela rozkaz, bez meškání vylezla nahoru a vyklouzla ze stísněného poklopu. Na sobě měla sváteční uniformu *kursantky* Rudého námořnictva s vysokými podpatky a krátkou sukní. V ponorce nebylo jediné zrcadlo, ale matka se i tak pokusila nanést na obličej rtěnku a oční linky, jak nejlépe dokázala. Mezi všemi těmi zarostlými páchnoucími námořníky musela být hotový úkaz.

O desítky let později vyprávěla, že když vylezla ven, málem omdlela. Po zatuchlé, páchnoucí a šeré ponorce na ni byl čerstvý vzduch a jasné slunce příliš.

Matka, napůl oslepená světlem, horkotěžko spatřila malý člun s motorem na volnoběh vznášející se na hladině vedle velitelské věže. Ve člunu zahlédla tři lidské siluety. Dva lidé seděli, jeden člověk se postavil. Máma u nezřetelné šmouhy ze všeho nejdřív rozeznala kulaté brýle lesknoucí se na slunci. Postupně jí došlo, že se dívá na malého, tmavovlasého muže, který s ústy dokořán vyjeveně zíral na obří černou věž ponorky čnící před ním.

V matčiných vzpomínkách vypadal jako obrýlený tuleň čekající na to, až mu do tlamy hodí rybu.

„*Doctor Frank Rosenblatt, I presume,*“ pronesla moje budoucí matka zvučným hlasem.

Když brýlatý muž zaslechl své jméno, automaticky přikývl, ale stále ze sebe nedokázal vypravit jediné slovo.

* * *

Se Sašou jsme seděli na lavici ve společnosti dvacítky dalších chlapů, kteří se potili jako o život. Pokud šlo o zaměstnankyně Časoenergetiky, ty byly v tutéž dobu na druhé straně

města v hotelové restauraci. O saunovací večer neměly zájem. Mužů se na názor nikdo nezeptal.

Nový výkonný ředitel chrstl plnou naběračku na rozpálená kamna. Mezi přiléváním vody udržoval atmosféru tím, že ze sebe spatra chrлил různé vtipy.

„Víte, chlapi, kterej z ptáků je hotovej don Juan? Brkoslav. A kterej má kozy jako vozy? Koňadra.“

Ředitelovy slovní hříčky se u Saši úplně minuly účinkem. Saša se finsky nikdy nijak zvlášť dobře nenaučil, takže rozuměl jen základním frázím a s mluvením na tom byl zhruba stejně.

Vlastně jsem pochyboval o jeho schopnosti lidi chápat, i kdyby s nimi sdílel jazyk. V průběhu let mi došlo, proč byl Saša už jako malý tak důvěryhodný. Nikdy si nepouštěl pusu na špacír. Mohla jsi mu svěřit jakékoliv tajemství s tím, že o něm zaručeně nikomu necekne: Saša Michailovič Bogdanov jednoduše nerozuměl hrám, jimž se lidé na hracím plánu života oddávali. Šlo o hry, při kterých se využívaly nástroje jako zrada, bodání do zad, lhaní, očerňování nebo pochlebování, a akceptovatelné herní valuty byly zrazená důvěra či zlomyslné narážky.

Zato se stroji to Saša svedl na jedničku, tak jako tehdy v našem buratinském bytě v sedmém patře paneláku. Důvěrně si rozuměl s nejrůznějšími udělátky, vždycky přesně věděl, jaké tlačítko zmáčknout a za jakou páčku zatáhnout, aby přístroj fungoval.

Právě díky těm dovednostem jsem ho do fabriky přijal. Saša vystudoval komunikaci mezi lidmi a stroji na Lenin-gradském technickém institutu a pracovníků v daném oboru byl všude ustavičný nedostatek. Saša své řemeslo dokonale ovládal. Zaměstnat ho byl ode mě mistrovský kousek.

Leningradský technický institut kdysi vychodil i můj nebohý otec Anatolij Dybenko.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy **Krysa**.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.